

Edwin Ruud – mannen og hospitalet

Av Reidar Floeng

Reidar Floeng er født 15. mai 1918. Han var ordfører i Mysen 1951–55, valgt uten tidligere å ha deltatt i et kommunestyremøte! Han er sterkt knyttet til utviklingen i Mysen og Eidsberg med lederverv innen politikk, næringsliv og frivillige organisasjoner. Han har mottatt Norges Røde Kors' Fortjenestemedalje, og er æresmedlem av den lokale foreningen. Mysen Rotaryklubb har utnevnt ham til Paul Harris Fellow for samfunnsgavnlig virke, og også gitt ham æresmedlemskap. Denne artikkelen er et foredrag han holdt i Mysen Rotaryklubb 10. november 2010.

Det er vel sikkert dristig av meg i min alder å forsøke og formidle noen inntrykk, når det meste oppe i hodet har gått ut på dato. Med så mange for-skjellige historier om Edwin Ruuds hospital, og mannen som skjenket denne gaven til de to kommunene, begynte jeg å rote litt i stoffet. Nå er mitt håp at det ikke er blitt verre enn at det er noenlunde forståelig.

Den rike norsk-amerikaneren Edwin Ruud, født 19/6 1854, døde 12/2 1932. Hans omfattende testamente datert 2/3 1931 har følgende ordlyd i paragraf 29: «Jeg bestemmer at det betales et bestemt beløp til Askim og Eidsberg kommuner i kongerike Norge, og at disse inntekter skal anvendes av Askim og Eidsberg kommuner utelukk-

ende til å yte legehjelp og annen pleie til folk som er bosittende i Askim og Eidsberg bygdelag, Norge, og som økonomisk ikke har evne til selv å betale for den hjelp og det tilsyn som de trenger for å lindre sine lidelser eller for å helbrede svakhet eller sykdom som de måtte lide av. Jeg bestemmer videre at dette hospitalet skal ligge således at man har utsikt over Eidsberg-dalen, hvis da en såle-des tomt for hospitalet praktisk og rimelig er å erholde.»

Men hvem var egentlig denne mannen som hadde slik suksess med sine oppfinnelser i den store verden? Flere hadde den oppfatning at han var den som oppfant påhengsmotoren. Andre igjen mente han kom fra Torper gård i Eidsberg. Det siste var jo delvis sannhet. Rud gård i østre del av Askim, er også antydnet som hans fødested.

Men Edwin Ruud ble født på gården Nedre Rud i Kykkelsrud. Fra gammel tid var det tre Rud-gårder i vestre Askim, nemlig Øvre og Nedre Rud, samt Kykkelsrud.

I løpet av 1860-årene fant man drivverdige forekomster av nikkel i Romsåsen. Omkring 40–50 mann fikk jobb i gruvene og et tilsvarende antall i smelteverket. Det ble liv og røre i grenda Arbeiderboliger og kontor-bygg kom på plass. Et landhandleri og bakeri var i drift til etter si te verdens-krig.

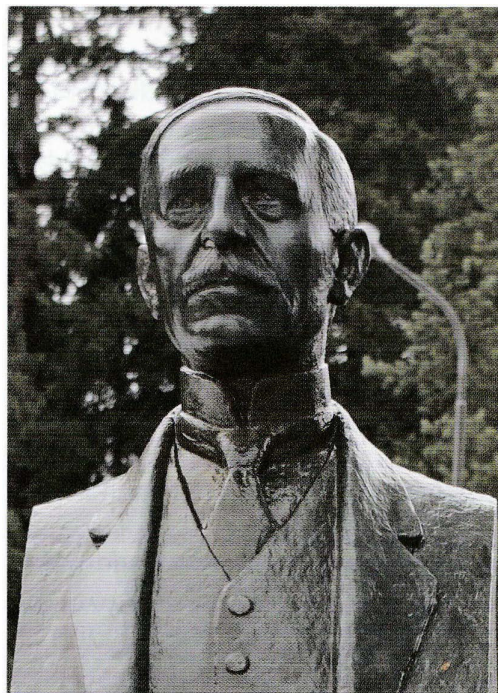
I 1866 kom en driftig industrimann, - A.C.Furuholmen, inn i bildet. Han bygget om stedets sagbruk med høvləri i tillegg. Samtidig moderniserte han mølledriften, slik at Kykkelsrudh adde den største og mest moderne rolle i Indre Østfold. Furuholmen hadde også planer om å bygge ut nikkilverket videre, men driften stoppet grunnet konjunktorene. All denne aktiviteten preget distriktet, og det var under disse forhold Edwin Ruud ble født og levde sine barne- og ungdomsår.

Edwin Ruuds bestefar, Erik Torsen, var gift med Ellen Olsdr. Ved skiftet etter bestefaren, tok hans enke over

gården sammen med sønnene Hans og Andreas. Da Ellen døde i 1868 fikk Andreas, Edwins far, skjøte på hele gården Nedre Rud. Andreas giftet seg med Sofie Pettersdr. og de fikk 7 barn, 2 jenter og 5 gutter. Edwin var eldst i flokken med Karl som nr. 2, 1 år

ynge. Denne Karl kjøpte Torper gård i Eidsberg i 1874. Samme år solgte Andreas familiegården nedre Rud og lyttet til Torper. Knut Granberg tok over Torper etter sin morbror Karl Rud i 1928.

Edwin Ruud viste tidlig interesse for mekanikk, og konstruerte bl.a. en varmtvannsbereder rundt ovnsrøret på kjøkkenet. Hensikten var å utnytte varmen. Dette var i virkeligheten begynnelsen til hans senere suksess. I 1876 blev han uteksaminert fra Hortens tekniske skole. Etter dette arbeidet han et par steder i Sverige, og en periode i Fredrikstad. Våren 1880 reiste han til USA. Billetten med «D/S Bellinga» kostet kr 114. Det var en lønnsom investering idet han ved

Bysten av Edwin Ruud utenfor omsorgsenteret er skjenket i gave fra Randi og Knut Granberg i anledning av 20-årsjubileet i 1984. Bysten er utført av Kolbjørn Juel Sørlie. Foto: Arvid Kolstad.

ankomsten fikk arbeide ved et par mekaniske verksteder. Men dessverre ble han syk og nedfor og dro hjem til gamle-landet.

Etter et år dro han på nytt til USA, og var da en tid innom oppfinneres verksted. Siden kom han til Pittsburg som ble hans faste bosted så lenge han levde. Her tok han sine første patenter, nemlig filtreringsaggregat og automatisk destilator.

Dette ledet ham videre til varmtvannsspiralen og varmtvannsbeholderen. Nå bygget han sin første fabrikk og opprettet kontor og utsalg i de største byer i USA. I Europa bygget han fabrikk i Hamburg og utsalg i London og Berlin. Alle disse oppfin-

Edwin Ruuds privatliv i voksen alder, er det så vidt jeg vet, ikke skrevet så mye om. Hans store hobby var jakt. Han forteller om det i brevene hjem og sammenligner med jakten

i Torperåsen. Etter fylte 50 år var han så og si en tur til Torper hvert år. Edwin var gavmild og hjalp slekt og venner når det trengtes. Horten tekniske skole, hvor han hadde vært elev, fikk i 1920 et større pengebeløp i gave. I 1926 ble Edwin Ruuds fond til utdanning av stemmebegavede norske og svenske kvinner opprettet. Fondet var på en million kroner. Alle de nevnte kunne søke fondet om å bli «Ruuds stipendiater»

I moden alder giftet han seg med sangerinnen Nina Kaufmann. Hun hadde en sønn, John H. Sorg, som var advokat. Han var testamentfullbyrder for Edwin Ruuds dødsbo.

Edwin Ruuds hospital er blitt et begrep i Indre Østfold. «Det å holde til på Ruud», enten som ansatt eller som pasient, er blitt daglig tale.

Dette programmet er i det vesentlige bygget på en jubileumsbrosjyre utgitt i forbindelse med hospitalets 20-års-jubileum. Randi og Knut Granberg skjenket i samme anledning en byste av Edwin Ruud som gave. Bysten var utført av Kolbjørn Juel Sørlie.

I denne perioden hvor man gledet seg over den testamentariske gaven til de to kommunene, pågikk en strid om å få et eget sykehus til Indre Østfold. Samtidig sloss Fredrikstad og Sarpsborg om hvor Sentralsykehuset for Østfold skulle bygges.

sykehus og Fredrikstad to tral- sykehuset til seg. Disse ved a ble fattet 29/11 1946.

Men å sette Edwin Ruuds stor-slagne gave ut i livet, ble ingen enkel oppgave. Askim mente Sekkelsten var en naturlig plass for hospitalet, men Eidsberg mente at testamentets ordlyd måtte følges, og da var det bare Mona som hadde utsyn over Eidsberg-dalen.

Nå var jo verden blitt en helt annen siden testamentet ble skrevet. Myndighetene hadde tatt over mer og mer av den sosiale sektor. Da plasseringen av Sentralsykehuset, og Indre Østfold hadde fått eget sykehus, kom det straks nye tanker inn om Ruuds-hospitalet. Man forsto at Edwin Ruud selv hadde tenkt mye på den nød han selv hadde sett på slutten av forrige århundre. I 1958 kom det endelige vedtak fra fylkestinget om å sette i gang planarbeidet med lokalsykehuset i Askim. På grunn av nytt sykehus i Askim, ble tanken om disponering av fondets midler til et somatisk sykehus, lite aktuell.

En stor og allsidig komité ble valgt med representanter fra Askim og Eidsberg. Etter mange og lange møter, la komiteen frem et enstemmig forslag av et geriatrisk sykehus. Den eldre generasjon var en uprioritert gruppe, og her lå det til rette for et enestående tilbud til Indre Østfold. Den som fikk hovedæren for at planene omsider ble godkjent i alle instanser, var daværende helsedirektør Carl Evang.

Hovedbygget med 52 senger, betjeningsbolig og overlege-bolig, sto

Ferdig i 1964. 7. april samme år besøkte kong Olav sykehuset. Selve sykehjemmet ble på 1040 kvm.

12. august ble den første pasient mottaatt. Innvielsen ble foretatt 22. august. Hele anlegget med fullt inventar kostet i underkant av 5,3 mill. kr.

Askims representanter i bygge-
miteen var Ole Dyrbekk, Trygve Nilsen og Torleif Nilsen. Fra Eidsberg deltok Peder JohansenJohan VOLDen og Harald Østby. Arkitekt var Victor Schaulund. Hovedentreprenør var A. Haugerud, T. Høitomt og Johs Myhre.

De første overføringer av midler fra fondet kom i 1933. De kom fra advokat Sorg. Kursen var gunstig det hele så lyst ut. Avviklingen av boet tok imidlertid lang tid, og krigen satte en stopper for videre overføringer. Den siste overføringen kom først 1950, og fondet utgjorde 31/12 1966

drøye 5,5 mill. kr. Man kan trygt si at ingen person fra distriktet har betydd mer for syke og gamle enn Edwin Ruud med sin gave.

Som avslutning kan vi se litt på hospitalets drift i dag og i tiden frem-over. Først kan vi slå fast at Askim ikke er med i driften lenger. Sykehuset Østfold og Eidsberg kommune disponerer hele byggemassen på følgende måte: Sykehuset Østfold har psyki-atrisk senter (DPS) for Indre Østfold. Eidsberg kommune forvalter Edwin Ruuds omsorgssenter som er delt på 80 sykehjemsplasser og 33 omsorgsboliger. I tillegg har kommunen under oppføring en 3. etg. med 24 syke-hjemsplasser. Disse skal i første omgang ta i mot pasienter fra Fossum-bokollektiv når dette nedlegges.

Edwin Ruuds omsorgsenter desember 2011, snart klar med 24 nye sengeplasser. Foto: Arvid Kolstad.